

Foto: Byggmesteren, Christopher Kunøe

Innspill til statsbudsjett for 2027

Strakstiltak for å sikre kapasitet og kompetanse i byggghåndverket

Innledning

Bygghåndverket er avgjørende for Norges gjennomføringsevne

Den utførende delen av byggenæringen befinner seg i en krevende og langvarig nedgang. For mange håndverksbedrifter oppleves situasjonen som den mest alvorlige siden 1980-tallet. Aktiviteten har falt over tid, ordrebøkene er kortere, og konkurser har rammet tusenvis av virksomheter og arbeidsplasser.

Samtidig vet vi at behovene i samfunnet er store. Norge skal bygge flere boliger, gjennomføre energieffektivisering i eksisterende bygningsmasse, ta vare på offentlige bygg og sikre et seriøst og organisert arbeidsliv. Disse ambisjonene forutsetter at kapasiteten og kompetansen i bygghåndverket opprettholdes.

Dersom bedrifter forsvinner nå, mister vi ikke bare produksjon. Vi mister fagmiljøer, lærlingeplasser, erfaring og gjennomføringsevne. Denne kapasiteten lar seg ikke raskt bygge opp igjen når etterspørselen øker.

Utviklingen viser også en tydelig todeling i næringen. Mens anleggsvirksomheten i betydelig grad holdes oppe av offentlige investeringer, er det bygg og de arbeidsintensive håndverksfagene som i størst grad bærer konsekvensene av nedgangen.

Bygghåndverk Norge (BHN) mener derfor at statsbudsjettet må inneholde målrettede grep som raskt skaper aktivitet i bygg, bidrar til å bevare kompetansen og styrker de seriøse aktørene. Dersom kapasiteten bygges ned nå, vil Norge stå uten tilstrekkelig gjennomføringsevne når boligambisjonene, forsvarsopptrappingen og klimaoppgavene skal realiseres.

Vi viser også til våre oversendte innspill til regjeringen og Stortinget av 17. desember 2025 om situasjonen i byggebransjen og behovet for målrettede stimulerings- og insentivordninger.

I dette heftet presenterer vi forslag innen flere departementers ansvarsområder. Tiltakene er konkrete, gjennomførbare og vil kunne gi rask effekt for sysselsetting, kompetanse og verdiskaping i hele landet.

Med vennlig hilsen
Bygghåndverk Norge

Robert Steen
Administrerende direktør

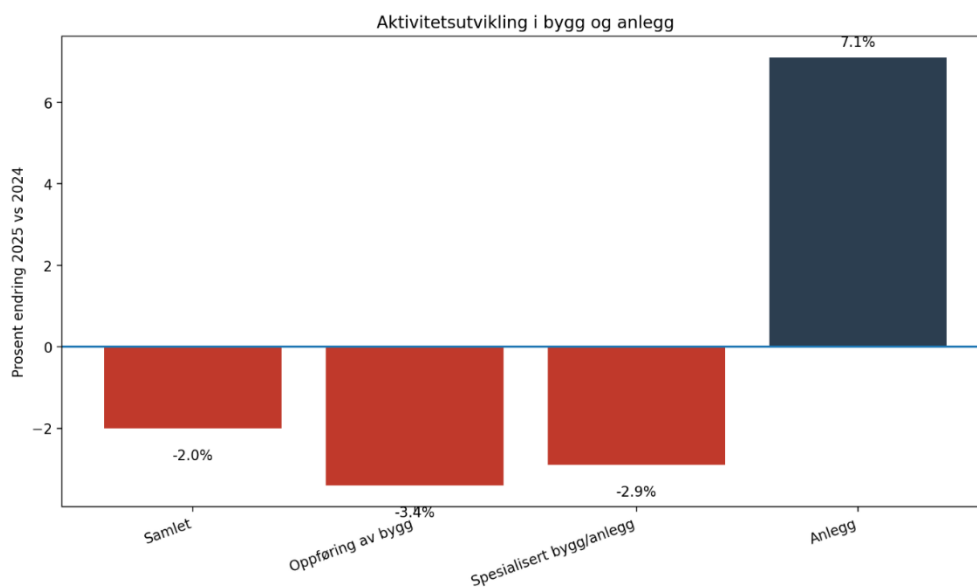
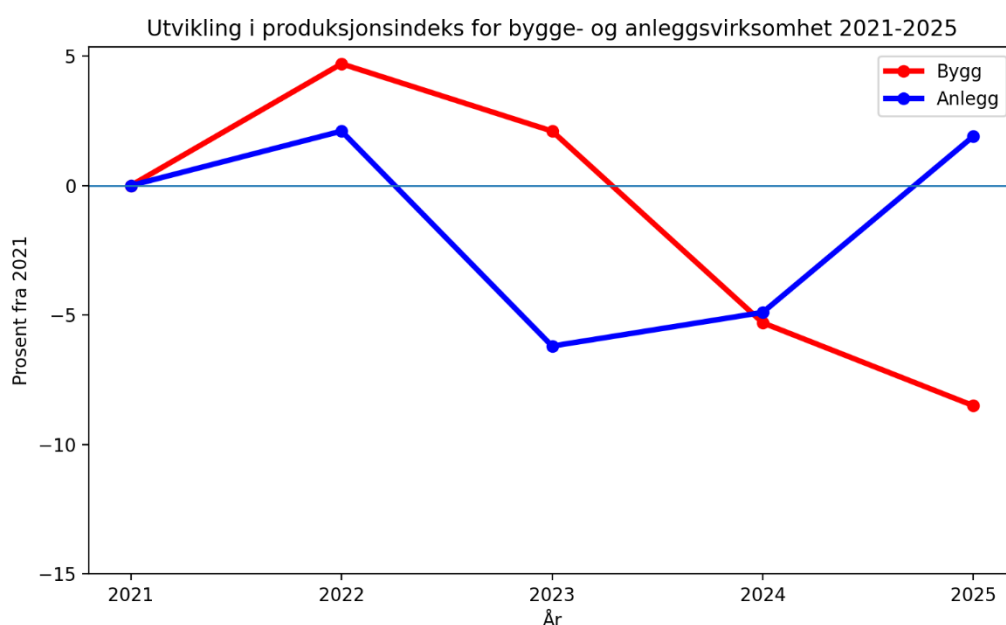
Anders Røberg-Larsen
Fagsjef

Innhold

Innledning.....	2
Konkurs- og aktivitetsutviklingen i byggebransjen.....	3
Markedet svekkes – usikkerheten øker i bygg.....	5
Finansdepartementets område.....	6
Kommunal- og distriktsdepartementets område.....	8
Arbeids- og inkluderingsdepartementets område.....	10
Justis- og beredskapsdepartementets område.....	11
Nærings- og fiskeridepartementets område.....	12
Klima- og miljødepartementets område.....	16
Kunnskapsdepartementets område.....	18
Kultur- og likestillingsdepartementets område.....	20
Forsvarsdepartementets område.....	21
Barne- og familiedepartementets område.....	23
Bygghåndverket er en del av løsningen.....	25
Om Bygghåndverk Norge.....	26
Kontakt.....	26

Konkurs- og aktivitetsutviklingen i byggebransjen

4 881	konkurser på tre år
17 100	arbeidsplasser berørt
1 104	konkurser i 2025

Kilde: SSB

Markedet svekkes – usikkerheten øker i bygg

Over 300 medlemsbedrifter svarte på Bygghåndverk Norges undersøkelse i januar 2026

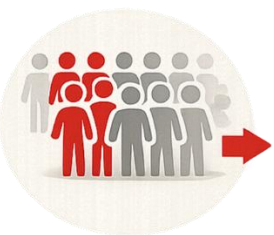

Markedssituasjonen

32,2 % av bedriftene vurderer markedet som dårlig, og 10,2 % er usikre. Når de ser seks måneder frem i tid, øker andelen med for få oppdrag til 37 %, og nær 10 % beskriver ordreserven som kritisk.

Økonomi

Bare 15,3 % forventer at den generelle økonomiske situasjonen i bransjen vil bli bedre i 2026, mens nesten én av tre – 31,6 % – tror den vil bli dårligere.

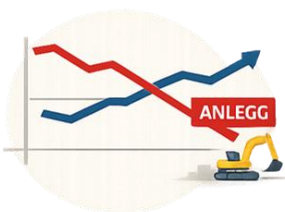

Bemanning

De fleste forsøker å holde på folk, men handlingsrommet blir mindre. 13 % forventer behov for færre ansatte i 2026, og mange melder at ansatte som forsvinner går helt ut av næringen.

Lærlingeplasser i fare

Usikkerheten slår direkte inn i rekrutteringen. Over 10 % planlegger å ta inn færre lærlinger i 2026 enn i år, og nesten 7 % er usikre på om de kan ta inn lærling i det hele tatt.

Fallet fortsetter

I mai 2025 vurderte 74 % markedet som godt eller tilfredsstillende. Nå er tallet redusert til 57,6 %, mens andelen som melder dårlig marked er mer enn doblet.

Bedriftenes beskjed til politikerne

Svarene fra bedriftene er samstemte. De viktigste tiltakene er rentenedgang, skatte- og avgiftsinsentiver for rehabilitering, raskere byggesaksbehandling, mindre byråkrati og sterkere støtte til energieffektivisering.

Finansdepartementets område

Konjunkturtiltak og finanspolitisk stabilisering av bygghåndverket

Byggenæringen er en av Norges største fastlands- og distriktsnæringer, med en årlig omsetning på over 500 milliarder kroner og mer enn 350 000 sysselsatte. ROT-markedet alene utgjør om lag 200 milliarder kroner og representerer arbeidsintensive prosjekter over hele landet.

Sektoren er blant de mest konjunkturfølsomme delene av norsk økonomi. Når aktiviteten faller over tid uten målrettede motkonjunkturtiltak, får det direkte konsekvenser for sysselsetting, rekruttering, skatteinngang og gjennomføringsevne.

Perioden 2023–2025 har vært blant de svakeste årene for boligbygging siden finanskrisen. Mange prosjekter er lagt på is eller kansellert, og næringen er inne i en periode med oppsigelser og permitteringer. Kompetanse som nå forsvinner, vil ikke nødvendigvis være tilgjengelig når markedet tar seg opp igjen.

Samtidig ser vi en tydelig todeling: Anleggsvirksomheten holdes i stor grad oppe av offentlige investeringer, mens bygg og den arbeidsintensive delen av næringen mangler tilsvarende stabiliserende virkemidler.

Bygghåndverk Norge mener derfor at finanspolitikken må brukes mer aktivt for å stabilisere bygghåndverket gjennom lavkonjunkturen.

1. Midlertidige og målrettede skatte- og avgiftsinsentiver for rehabilitering

Det bør vurderes midlertidige og treffsikre finanspolitiske virkemidler, herunder:

- midlertidig redusert merverdiavgift på dokumentert arbeidsintensive rehabiliterings- og energieffektiviseringstiltak
- alternative modeller som gir tilsvarende kostnadsreduksjon

Dette vil kunne iverksettes raskt, ha høy sysselsettingseffekt, treffe små og mellomstore bedrifter direkte og samtidig bidra til energieffektivisering.

2. Styrket kommuneøkonomi som aktivt motkonjunkturtiltak

Kommunene forvalter store deler av den offentlige bygningsmassen og har betydelige vedlikeholds- og oppgraderingsbehov.

Styrket kommuneøkonomi, kombinert med tydelige forventninger om å framskynde vedlikeholds- og rehabiliteringsprosjekter, vil:

- gi rask aktivitet i hele landet

- treffe små og mellomstore håndverksbedrifter direkte
- redusere vedlikeholdsetterslep
- bidra til energieffektivisering og bedre offentlige bygg

Historisk har offentlig investeringsaktivitet vært brukt som stabiliserende virkemiddel i nedgangstider. En tilsvarende målrettet innsats rettet mot kommunal bygningsmasse vil være et effektivt og treffsikkert tiltak i dagens situasjon.

3. Aktiv bruk av finanspolitikken for å bevare kompetanse

Tap av fagarbeidere og lærlingeplasser medfører langsiktige samfunnsøkonomiske kostnader. Finanspolitikken bør derfor prioritere tiltak som holder kompetanse i arbeid og reduserer risikoen for varig kapasitetsfall.

4. Samfunnsøkonomisk risikostyring

Dersom kapasiteten i bygghåndverket svekkes permanent, vil det få konsekvenser for:

- målet om 130 000 nye boliger
- ambisjonen om 150 000 flere i arbeid
- tempoet i klima- og energieffektivisering
- kostnadsnivået i offentlig og privat byggevirksomhet

Styrking av den utførende delen av byggenæringen er derfor ikke kun et næringspolitisk spørsmål, men et spørsmål om finanspolitisk risikostyring og langsiktig samfunnsøkonomisk bærekraft.

Økt innsats mot arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet i næringen er også finanspolitisk ansvarlig politikk. Effektiv håndheving reduserer tap gjennom lønnsгаранти fondet, styrker skatte- og avgiftsinngangen og bidrar til mer rettferdig konkurranse.

Kommunal- og distriktsdepartementets område

Robert Steen (administrerende direktør i BHN), statsråd Bjørnar Skjæran og Christian Justnes (leder i Fellesforbundet) i samtale under Arendalsuka 2025. (Foto: Byggmesteren, Christopher Kunøe)

Bolig, bygg, plan og gjennomføring

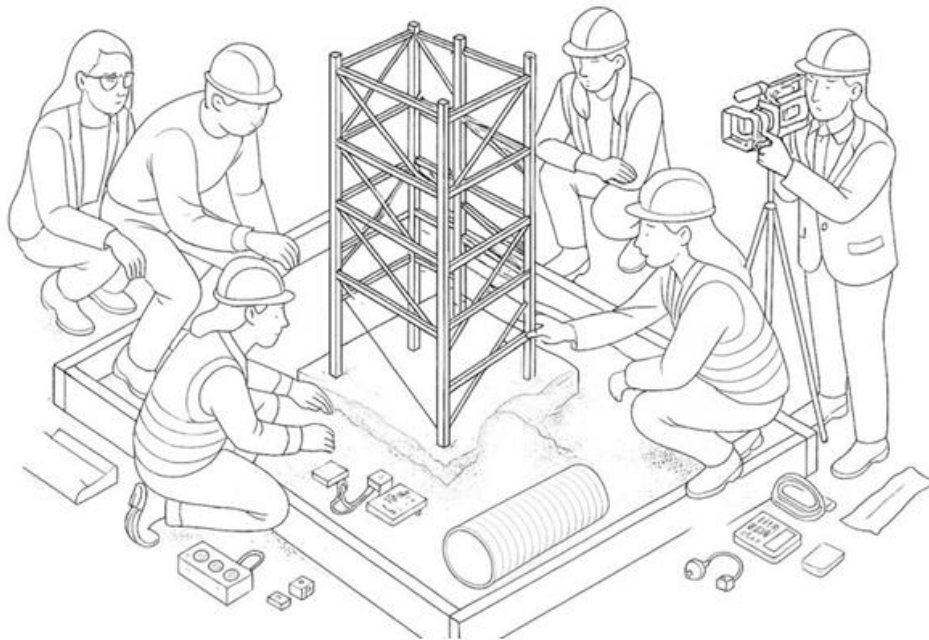
Regjeringens *Plan for Norge* slår fast et mål om 130 000 nye boliger. Dette forutsetter både kapasitet og gjennomføringsevne i den utførende delen av byggenæringen. Kommunenes arealpolitikk må sikre tilgang på tomter også for småhusbebyggelse og mindre prosjekter, slik at lokale håndverksbedrifter får reell deltakelse i boligbyggingen. Dagens aktivitetsnivå og konkurstell viser at denne kapasiteten er under press. Skal boligambisjonene realiseres, må det handles nå.

Bygghåndverk Norge ber derfor om:

- Innrette virkemidler som raskt gir aktivitet i rehabilitering, oppgradering og energieffektivisering av eksisterende bygningsmasse.
- Sikre at tiltak og støtteordninger faktisk treffer små og mellomstore håndverksbedrifter – ikke bare store totalentrepriser.
- Styrke kommuneøkonomien slik at kommuner og fylker får reell evne til å igangsette vedlikeholds-, rehabiliterings- og byggeprosjekter.
- Prioritere raskere og mer forutsigbare plan- og byggesaksprosesser gjennom digitalisering, standardisering og effektivisering.
- Gi kommunene kapasitet og kompetanse til å omsette etterspørsel til realiserte prosjekter.

Regulatorisk sandkasse – konkret forbedringsarbeid

Bygghåndverk Norge deltar sammen med blant annet Mad arkitekter i prosjektet *Regulatorisk sandkasse*, som skal identifisere konkrete flaskehalser i plan- og byggesaksprosesser og teste mer effektive løsninger innenfor gjeldende regelverk.

Regulatorisk sandkasse (Illustrasjon: Mad arkitekter)

Prosjektet representerer et konkret og praksisnært bidrag til regjeringens mål om forenkling og raskere gjennomføring. For å sikre at erfaringene får faktisk gjennomslag, ber vi om:

- støtte til videreføring av arbeidet
- kr 250 000 til formidling og implementering av resultatene

Erfaringer fra medlemsbedriftene viser at treg saksbehandling, uklare planrammer og langvarige prosesser i dag bidrar til å forsterke nedgangen i bygg. Dersom ambisjonen om flere boliger og høyere aktivitet skal nås, må gjennomføringsleddet styrkes – både økonomisk og regulatorisk.

Arbeids- og inkluderingsdepartementets område

Kompetanse, rekruttering og seriøsitet

Regjeringens *Plan for Norge* legger til grunn at 150 000 flere skal i arbeid. Bygghåndverket sitter på en nøkkel til å nå dette målet. Våre medlemsbedrifter representerer arbeidsintensive fagmiljøer over hele landet – med lav terskel for å ta inn lærlinger, gi praksis og bidra til inkludering i arbeidslivet.

Forutsetningen er at kompetanse og seriøsitet styrkes, ikke svekkes.

Bygghåndverk Norge ber derfor om:

- Utrede og etablere en autorisasjonsordning eller profesjonsbeskyttelse i utvalgte håndverksfag, særlig der feil kan få konsekvenser for sikkerhet, kvalitet og forbrukervern. En eventuell autorisasjonsordning bør bygge videre på og styrke mesterbrevordningen som dokumentert leder- og fagkompetanse i håndverksfagene. Mesterkompetanse representerer både kvalitet, ansvar og seriøs drift, og må være en del av grunnlaget for regulert adgang til markedet.
- Stanse omgørelser av fagutdanningssystemet, blant annet gjennom såkalte «postordre-utdanninger» som undergraver norske fagbrev og seriøs konkurranse.
- Vurdere pensjons- og AFP-modeller som i større grad kommer ansatte i håndverksbransjen til gode og gir bedre mobilitet mellom små virksomheter.
- Iverksette midlertidige og målrettede tiltak som gjør det mulig å opprettholde lærlingeplasser i perioder med lav aktivitet.

Styrket overgang til arbeid

For å realisere ambisjonen om økt sysselsetting må også systemene rundt bedriftene fungere bedre. Bygghåndverk Norge ber derfor om:

- Forenklet og bedre samordning mellom NAV, opplæringskontor og bedrifter for å få flere raskere ut i arbeid gjennom praktisk opplæring og læreplasser.
- Målrettede tiltak for å rekruttere flere kvinner til håndverksfagene, som en del av arbeidet med å utvide arbeidsstyrken og styrke likestillingen i bransjen.

Medlemsundersøkelsen fra januar 2026 viser at usikkerheten i markedet allerede påvirker rekrutteringen. Flere bedrifter oppgir at de er usikre på om de kan ta inn nye lærlinger dersom situasjonen vedvarer. Dersom kapasitet og kompetanse svekkes nå, vil det direkte undergrave både sysselsettingsmålet og gjennomføringsevnen i årene fremover.

Justis- og beredskapsdepartementets område

Bygghåndverk Norge i møte med Økokrim om utfordringene i byggebransjen. På bildet fra venstre: Anders Røberg-Larsen, fagsjef i Bygghåndverk Norge, Pål Lønseth, sjef i Økokrim, Åsmund Østvold, byggmester og styreleder i Oslo Håndverks- og Industriforening, Eivind Andersen, administrerende direktør i Oslo Håndverks- og Industriforening, Lars Mamen, daglig leder i Fair Play Bygg Oslo og omegn.

Styrket innsats mot arbeidslivskriminalitet og bedre beskyttelse av seriøse virksomheter

Byggenæringen er særlig utsatt for økonomisk kriminalitet, arbeidslivskriminalitet og uoversiktlige selskapsstrukturer. Når markedet samtidig er svakt og marginene presses, får useriøse aktører større handlingsrom, mens seriøse håndverksbedrifter opplever å tape konkurransen.

Dette er ikke bare et spørsmål om kontroll, men om tillit, forbrukervern og bærekraftige arbeidsplasser.

Bygghåndverk Norge mener derfor at innsatsen må styrkes både gjennom økt håndheving og mer målrettede forebyggende tiltak.

1. Styrking av Økokrim med 50 mill. kroner til bekjempelse av arbeidslivskriminalitet

Bygghåndverk Norge støtter Økokrims tidligere budsjettanmodning om midler til et nasjonalt, permanent A-krim-prosjekt under politiet og Økokrim etter modell av Skatteetatens satsing mot svart økonomi, med årlig ramme på 50 mill. kroner og om lag 30 stillingshjemler.

Midlene vil blant annet kunne gi:

- økt etterforsknings- og analysekraft
- bedre mønstergjenkjenning av systematisk misbruk av enkeltpersonforetak og korte selskapsløp
- raskere og mer synlig oppfølging av alvorlige saker
- styrket samhandling mellom Økokrim, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og politiet

Når alvorlige bekymringsmeldinger ikke følges opp, svekkes den forebyggende effekten. Økt kapasitet hos Økokrim er derfor også et viktig næringspolitisk tiltak som bidrar til rettferdig konkurranse.

2. Videreføre og styrke Fair Play Bygg

Fair Play Bygg spiller en avgjørende rolle i å avdekke useriøsitet. De bidrar med lokalkunnskap, lav terskel for varsling og tett dialog med kontrollmyndighetene.

En videreføring og styrking av dette arbeidet vil:

- gi bedre informasjonsgrunnlag for offentlige etater
- bidra til raskere reaksjoner
- ha en tydelig preventiv effekt i markedet

3. Bedre samordning mellom kontrollmyndigheter

Det bør settes tydeligere krav til:

- samordnet innsats mellom Økokrim, Skatteetaten, Arbeidstilsynet og politiet
- prioritering av alvorlige saker innen bygg- og anleggsnæringen

Håndhevingssleddet må være robust – men kontroll alene er ikke tilstrekkelig.

4. Forebyggende struktur: autorisasjon, register, sporbarhet og håndheving i sammenheng

For å redusere tilgangen til markedet for useriøse aktører bør regjeringen utrede autorisasjon eller profesjonsbeskyttelse i utvalgte håndverksfag – særlig der feil kan få store konsekvenser for sikkerhet, kvalitet og forbrukervern.

Regjeringen bør igangsette utredning og pilotering med klar fremdrift, slik at konkrete løsninger kan besluttet når kunnskapsgrunnlaget foreligger.

Videre bør det vurderes etablering av et offentlig forankret håndverkerregister som kobler:

- dokumentert kompetanse
- seriøsitetskrav
- sporbarhet

Formålet er å gjøre det enklere for forbrukere å velge seriøse aktører og vanskeligere å operere utenfor regelverket.

Myndighetene bør i tillegg:

- vurdere krav om digital registrering av arbeid på bolig knyttet til utførende foretak, for å styrke sporbarhet, forbrukervern og seriøsitet i markedet
- utvikle en mer robust digital identitetsløsning i byggenæringen som kobler identitet, dokumentert kompetanse og seriøsitetskrav
- sikre at digitale registrerings- og kontrollsystemer kan brukes aktivt i offentlige byggeprosjekter, slik at etterlevelse kan følges opp løpende – ikke kun ved kontraktsinngåelse

Slike forebyggende og digitale strukturer vil kunne redusere behovet for ressurskrevende etterkontroll og samtidig gi mer målrettet og effektiv håndheving.

5. Bransjens bidrag

Bygghåndverk Norge vil bidra faglig og organisatorisk i eventuelle pilotprosjekter og kan stille med medlemsbedrifter, kompetanse og testarenaer.

Myndighetsutøvelse, godkjenning og sanksjoner må imidlertid ligge hos staten.

Avsluttende vurdering

I en periode med lav aktivitet er det særlig viktig å beskytte de seriøse virksomhetene som investerer i kompetanse, lærlinger og ordnede forhold.

Tiltak som styrker håndhevingen og samtidig utvikler mer forebyggende strukturer, vil bidra til rettferdig konkurranse, bedre forbrukervern og høyere tillit til håndverksfagene.

Nærings- og fiskeridepartementets område

Struktur, seriøsitet og konkurransevilkår i håndverksmarkedet

For å redusere behovet for kontroll i etterkant må markedet struktureres bedre i forkant. I dag kan hvem som helst etablere virksomhet i en rekke håndverksfag uten dokumentert kompetanse.

Dette svekker:

- forbrukervernet
- tilliten til fagene
- konkurransevilkårene for seriøse virksomheter

Tiltakene under er næringspolitiske strukturtiltak.

1. Utrede og pilotere autorisasjon / profesjonsbeskyttelse

Regjeringen bør utrede autorisasjon eller profesjonsbeskyttelse i utvalgte håndverksfag – særlig der feil kan få konsekvenser for sikkerhet, kvalitet og forbrukerinteresser.

Dette handler om:

- regulert adgang til markedet
- like konkurransevilkår
- tydelig kobling mellom kompetanse og virksomhetsdrift

Dette gjelder utredning og pilotering – ikke full innføring nå.

2. Vurdere etablering av et obligatorisk håndverkerregister

Et offentlig forankret register bør koble:

- dokumentert fagkompetanse
- seriøsitetskrav
- sporbarhet

Formål:

- gjøre det enklere for forbrukere å velge seriøse aktører
- gjøre det vanskeligere å operere utenfor regelverket
- flytte innsatsen tidligere i verdikjeden

Strukturelle tiltak som autorisasjon og håndverkerregister vil samtidig redusere behovet for ressurskrevende kontroll i etterkant. Når adgang til markedet reguleres tydeligere og sporbarheten styrkes, blir håndhevingen mer målrettet og effektiv.

3. Videreutvikling av seriøsitetsavtalen – med læring fra Oslo-modellen

Den nasjonale seriøsitetsavtalen (ofte omtalt som Norgesmodellen) er et viktig rammeverk for seriøsitetskrav i offentlige anskaffelser. Avtalen bygger på erfaringer fra blant annet Oslo-modellen, som har vist at tydelige krav kombinert med aktiv oppfølging kan bidra til bedre lærlingeordninger og mer ryddige forhold.

Bygghåndverk Norge mener seriøsitetsavtalen må videreutvikles og praktiseres mer enhetlig, slik at den gir reelle og like konkurransevilkår for seriøse håndverksbedrifter over hele landet.

Erfaringer fra større offentlige prosjekter viser at formelle krav til lærlinger og kompetanse i enkelte tilfeller kan oppfylles uten at dette nødvendigvis gir varig norsk rekruttering eller styrker den faglige bærekraften i markedet. Intensjonen bak avtalen må i større grad omsettes til faktisk effekt.

Det bør derfor:

- sikres tydeligere og mer effektorienterte krav til dokumentert kompetanse og bruk av lærlinger, uavhengig valg av entrepriseform
- stilles krav som bidrar til reell norsk fagopplæring innenfor EØS-rettens handlingsrom
- følges opp med systematisk og synlig kontroll
- utvikles i tett samarbeid med partene i bygghåndverket

Offentlige anskaffelser er et av statens sterkeste strukturpolitiske virkemidler. I en periode med svak aktivitet er det særlig viktig at disse bidrar til å styrke norsk kompetanse og seriøsitet – ikke bare oppfylle minimumskrav på papiret.

4. Mesterbrevordningen

Mesterbrevet er et av de viktigste kvalitetsstemplene i norsk håndverk. Ordningen må forvaltes i tett dialog med de bransjeorganisasjonene som faktisk representerer mestrene.

Bygghåndverk Norge oppfordrer regjeringen til å:

- Sikre at representasjonen i Mesterbrevnemnda speiler dagens organisasjonsstruktur i næringen.
- Sørge for at mesterbrevets legitimitet og bransjeforankring styrkes.

5. Bransjens bidrag

Bygghåndverk Norge vil bidra i:

- pilotprosjekter
- testarenaer
- faglig utvikling

Myndighetsutøvelse, godkjenning og sanksjoner må ligge hos staten.

Klima- og miljødepartementets område

Energieffektivisering som klima-, kraft- og sysselsettingstiltak

Regjeringens Plan for Norge legger vekt på klimaomstilling, lavere energibruk og styrket kraftbalanse. Energieffektivisering i eksisterende bygningsmasse er blant de raskeste og mest kostnadseffektive tiltakene for å redusere energibruk og styrke kraftbalansen frem mot 2030.

Dette er også et område der håndverksbedriftene er gjennomføringsleddet.

Energieffektivisering krever ikke nye konsesjonsprosesser, store nettutbygginger eller lang planleggingstid. Tiltakene kan igangsettes raskt, gir lokal sysselsetting og bidrar til både lavere energikostnader og reduserte utslipp.

Samtidig viser medlemsundersøkelsen at kapasiteten i bygghåndverket nå er under press. Uten målrettede tiltak risikerer vi at kompetanse og gjennomføringsevne forsvinner før klimaoppgavene skal løses.

Klima- og energipolitikken må derfor kobles tettere til gjennomføringsevnen i den utførende delen av byggenæringen.

1. Styrke og forenkle Enova-ordningene

Bygghåndverk Norge ber om:

- at Enova i avtaleperioden gis et tydelig energimål, forankret i nasjonale mål om minst 10 TWh energieffektivisering innen 2030

- at økonomiske virkemidler opprettholdes på minst samme nivå som i 2025 for å sikre fremdrift
- at ordningene forenkles betydelig, med redusert byråkrati og raskere saksbehandling
- at tiltakene innrettes slik at de faktisk utløser prosjekter i husholdninger og næringsbygg – og gir arbeid til kvalifiserte håndverksbedrifter over hele landet

Bedriftene melder at dagens system ofte oppleves som for komplisert og lite tilgjengelig. Resultatet er at midler ikke utløser ønsket aktivitet i markedet. Enova-midlene må i større grad stimulere konkrete oppgraderinger – ikke bare planlegging og rådgivning.

2. Midlertidig MVA-fritak for energieffektivisering

For å utløse rask aktivitet i en periode med lavkonjunktur bør det innføres:

- midlertidig MVA-fritak for arbeidsintensive energieffektiviseringstiltak i boliger bygget før skjerpede energikrav (for eksempel før TEK07)

Tiltaket vil:

- gi umiddelbar aktivitet i hele landet
- bidra til lavere energibruk og styrket kraftbalanse
- redusere risikoen for varig tap av håndverkskompetanse
- være enkelt å evaluere med hensyn til sysselsetting og energibesparelse

Dette er et målrettet tiltak som kombinerer klima-, kraft- og næringspolitikk.

3. Energieffektivisering av offentlig bygningsmasse

Stat og kommune har betydelige vedlikeholds- og oppgraderingsbehov i eksisterende bygg.

Bygghåndverk Norge ber om:

- en målrettet satsing på energieffektivisering og oppgradering av offentlige bygg, finansiert gjennom Husbanken eller annen budsjettkanal
- at tiltakene innrettes slik at små og mellomstore håndverksbedrifter kan delta
- at regelverket i større grad stimulerer til ombruk av bygg og bygningskomponenter

Dette vil bidra til rask aktivitet, redusert energibruk og styrket lokal gjennomføringsevne. Klima- og næringspolitikken bør her sees i sammenheng.

Strategisk hovedbudskap

Energieffektivisering i bygg er ikke bare klimapolitikk.

Det er også kraftpolitikk, sysselsettingspolitikk og kompetansepolitikk.

Skal Norge nå sine klimamål, styrke kraftbalansen og samtidig sikre kapasitet til boligbygging, rehabilitering og gjennomføring av nasjonale ambisjoner, må virkemidlene treffe det utførende leddet i byggenæringen.

Håndverksbedriftene er klare til å levere – men det krever at rammevilkårene gjør det mulig.

Kunnskapsdepartementets område

Kvalitet, kapasitet og bransjeforankring i yrkesfagene

Regjeringens Plan for Norge peker på behovet for høy sysselsetting og flere i arbeid. Håndverksfagene er en nøkkelnæring i dette arbeidet. Skal Norge lykkes med å bygge boliger, gjennomføre energieffektivisering, styrke totalberedskapen og sikre et seriøst arbeidsliv, må yrkesfagene styrkes – både i kvalitet, kapasitet og bransjeforankring. Yrkesfagene er avgjørende for å realisere regjeringens mål om 150 000 flere i arbeid.

1. Moderne og relevante læremidler i praktiske fag

Medlemsbedriftene melder om økende avstand mellom skolens utstyr og arbeidslivets behov. Uten realistiske læringsarenaer svekkes både motivasjon og kvalitet.

Bygghåndverk Norge mener regjeringen må:

- sikre at fylkeskommunene har øremerkede midler til moderne og oppdatert utstyr i bygg- og håndverksfagene
- unngå at elever utdannes på foreldet utstyr som ikke speiler dagens praksis i bedrift
- koble investeringer i skoleutstyr til forpliktende samarbeid med bransjen

2. Styrket samarbeid mellom skole og bedrift

Bygghåndverk Norge representerer gjennom sine medlemsorganisasjoner over 60 % av lærlingene i våre fag. Det gir et solid grunnlag for å utvikle modeller som faktisk fungerer.

For å styrke gjennomføringen og sikre relevant opplæring bør regjeringen:

- videreutvikle alternative opplæringsløp, herunder 1+3-modellen der dette gir bedre gjennomføring
- legge til rette for tettere samhandling mellom opplæringskontor, skole og bedrift
- sikre fleksible og digitale løsninger for teoriopplæring der dette er hensiktsmessig
- sikre at lærlingetilskuddet indeksreguleres, slik at realverdien av opplæringstilskuddet ikke svekkes over tid

Samarbeidet mellom fagbrev og mesterkompetanse må styrkes, slik at fagarbeidere ser tydelige og attraktive karriereveier videre i faget. En forutsigbar og reelt finansiert lærlingeordning er en forutsetning for at bedriftene skal kunne opprettholde kapasitet og bidra til regjeringens mål om flere i arbeid.

3. Representasjon og bransjeforankring i faglige råd

Etter utmeldingen fra NHO representerer Bygghåndverk Norge om lag 70 % av mestrene i Norge. Dette må avspeiles i nasjonale organer som forvalter håndverksutdanningene.

Bygghåndverk Norge ber om at:

- håndverksfagene gis reell og formell representasjon i de faglige rådene
- organisasjonsendringene i byggenæringen reflekteres i sammensetningen av råd og nemnder

- bransjen selv får større innflytelse på innhold og struktur i utdanningene

Sterk bransjeforankring er avgjørende for kvalitet og legitimitet.

4. Tiltak mot omgåelser av fagutdanningssystemet

Det dukker stadig opp alternative og kommersielle «hurtigløp» der norsk fagbrev kan oppnås gjennom utenlandske eller indirekte ordninger uten tilsvarende dokumentert praksis og kvalitetssikring som i den norske modellen.

Dette skaper risiko for:

- svekket tillit til fagbrevet
- konkurransevridning
- undergraving av lærlingeordningen
- fragmentering av kompetansestandard

Regjeringen bør:

- stanse praksis der norske fagbrev tas gjennom utenlandske «postordre-løp» uten reell kvalitetssikring
- sikre at krav til dokumentasjon og praksis håndheves likt
- styrke kontroll og kvalitetssikring ved godkjenning av utenlandske kvalifikasjoner

Dette er både et seriøsitetstiltak og et utdanningspolitisk spørsmål.

5. Digitale og fleksible opplæringsmodeller – arbeid i hele landet

I flere distrikter legges videregående tilbud innen håndverksfag ned som følge av lavt elevgrunnlag. Dette svekker rekrutteringen i regioner hvor behovet er stort.

Bygghåndverk Norge er medeier i E-håndverk – en bransjeutviklet digital læringsplattform for håndverksfagene. Dette gir et konkret og operativt grunnlag for å utvikle fleksible opplæringsmodeller i samarbeid med fylkeskommunene.

Regjeringen bør

- tilrettelegge for pilotering og skalering av digitale og hybride opplæringsmodeller for teoretiske deler av fagopplæringen
- støtte kombinasjonsløp mellom bedrift og digital undervisning
- bruke eksisterende bransjeutviklede løsninger sin E-håndverk som del av den nasjonale verktøykassen

Dette vil bidra til:

- å sikre rekruttering i håndverkertunge regioner
- å opprettholde fagmiljøer i distriktene
- å støtte regjeringens mål om arbeid i hele landet
- å styrke bransjens eierskap til kvalitet og innhold i utdanningen

Å styrke fagopplæringen i håndverksfagene er derfor ikke bare utdanningspolitikk – det er arbeidsmarkedspolitikk, næringspolitikk og et grunnlag for å realisere regjeringens egne mål.

Kultur- og likestillingsdepartementets område

Kulturarv, likestilling og samfunnsrolle

Bygghåndverket er ikke bare en næring – det er også en bærer av kulturarv, lokalt engasjement og samfunnsbygging. Regjeringens ambisjoner om levende lokalsamfunn, økt sysselsetting og bred deltakelse i arbeidslivet forutsetter at håndverksfagene har både kapasitet og rekruttering.

Vern gjennom bruk og tradisjonshåndverk

- Styrke ordninger som bidrar til vern gjennom bruk av eksisterende bygningsmasse.
- Sikre at kulturminne- og bevaringsmidler i større grad kobles til kvalifiserte håndverksbedrifter.
- Bidra til å bevare og videreutvikle tradisjonshåndverk som del av Norges immaterielle kulturarv.

Kompetansen innen tradisjonelle håndverksfag er sårbare. Når aktiviteten i bygg faller, rammes også fagmiljøene som skal sikre kvalitet i rehabilitering og restaurering av historiske bygg. Tap av denne kompetansen vil være vanskelig å bygge opp igjen.

Likestilling, mangfold og rekruttering

Regjeringens mål om høy sysselsetting og flere i arbeid forutsetter at hele befolkningen ser håndverksfagene som en reell og attraktiv karrierevei. Bygghåndverket står samtidig overfor betydelige rekrutteringsutfordringer. Skal Norge lykkes med boligbygging, klimaomstilling og styrket beredskap, må rekrutteringsgrunnlaget utvides.

- Målrettede tiltak for å rekruttere flere kvinner til håndverksfagene.
- Synliggjøring av faglærte rollemodeller og karriereveier i bygghåndverket.
- Styrket innsats for inkluderende og trygge arbeidsmiljø i praktiske yrker.
- Tiltak som bidrar til bedre overgang fra utenforskap til fagopplæring og varig arbeid.

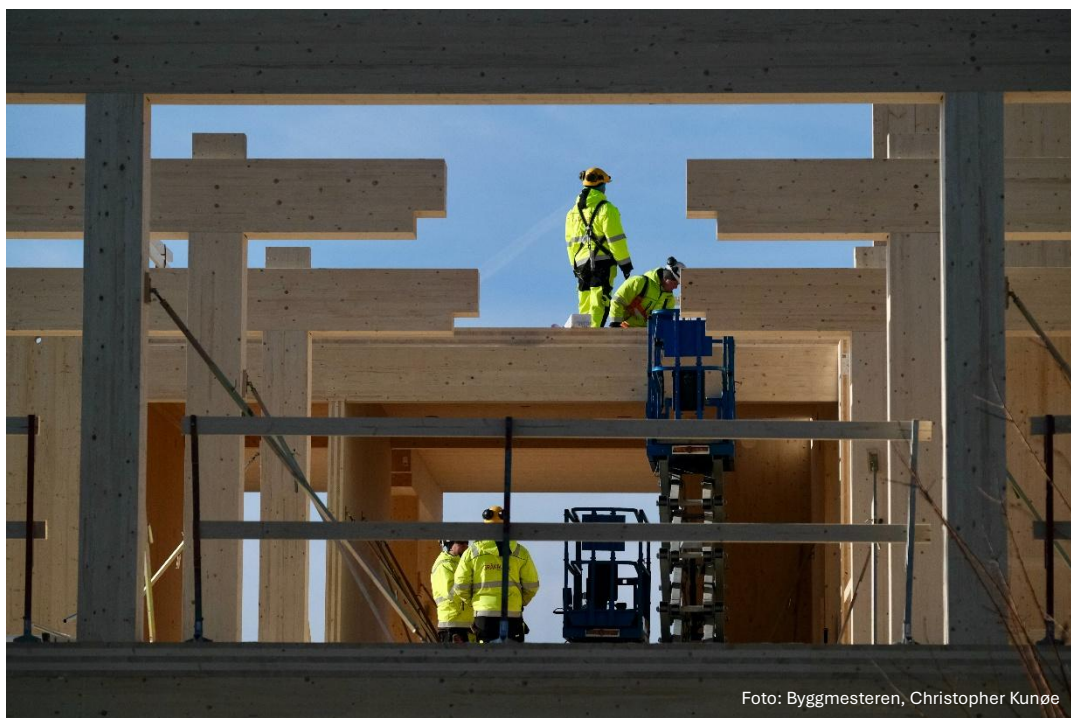
Et seriøst og organisert arbeidsliv er avgjørende for likestilling og integrering. Med riktige rammevilkår kan bygghåndverket bidra til bredere rekruttering og varig sysselsetting.

Lokalsamfunn og frivillighet

- Styrke ordninger som bidrar til vedlikehold og oppgradering av lokale kulturbygg, idrettsanlegg og frivillighetsarenaer.
- Sikre at slike tiltak også gir arbeid til lokale håndverksbedrifter.

Investeringer i lokale kultur- og møteplasser gir både samfunnsverdi og aktivitet i håndverksmarkedet. Dette er arbeidsintensive prosjekter som raskt kan bidra til sysselsetting og kompetansebevaring.

Forsvarsdepartementets område

Totalforsvar, beredskap og nasjonal håndverkskapasitet

Regjeringen har i «Plan for Norge» slått fast at totalforsvaret skal styrkes og at investeringene i forsvarssektoren skal trappes opp mot 5 prosent innen 2035. Dette innebærer betydelige investeringer i bygg, eiendom, infrastruktur og vedlikehold over hele landet.

Bygghåndverk Norge vil understreke at forsvarsevne også handler om nasjonal håndverkskapasitet.

Forsvarsbygg forvalter en omfattende og kompleks bygningsmasse, inkludert sikkerhetskritisk infrastruktur, verneverdige bygg og eiendommer med betydelig vedlikeholdsetterslep. Gjennomføringsevne i denne sektoren forutsetter stabile, seriøse og kompetente håndverkermiljøer. Det krever entreprisemodeller og konkurransegrunnlag som inspirerer lokale håndverksbedrifter til å delta i konkurransene.

Opptrappingen av totalforsvaret må derfor også brukes strategisk til å:

- styrke norsk fagkompetanse
- sikre lærlingeplasser
- fremme seriøse virksomheter
- redusere sårbarhet knyttet til kortsiktig og uforutsigbar arbeidskraft

Ved naturhendelser, sabotasje, bortfall av kritisk infrastruktur eller militær konflikt er det også avgjørende med lokal reparasjonskapasitet, byggfaglig kompetanse og evne til rask mobilisering. Her er det avgjørende at vi har en sterk bygge- og håndverksnæring i hele landet. En svekket næring innebærer redusert nasjonal gjenoppbyggings- og reparasjonsevne.

1. Pilot for prekvalifisering av 100 % faglærte bedrifter og lærlinger

Bygghåndverk Norge har, i dialog med aktører i sektoren, utviklet en modell for pilotering av prekvalifiserte rammeavtaler rettet mot håndverksbedrifter som:

- har 100 % fast ansatte
- har 100 % faglært arbeidskraft
- har aktive lærlingekontrakter

Formålet er å:

- øke andelen lærlinger i forsvarsprosjekter
- styrke seriøsitet og kvalitet i gjennomføringen
- redusere behovet for omfattende kontroll gjennom tydelig kompetansebasert utvelgelse
- sikre langsiktig kapasitet i nasjonale fagmiljøer

BHN ber om at det settes av midler til å gjennomføre og evaluere et slikt pilotprosjekt, og at forsvarssektoren aktivt bruker sine anskaffelser til å styrke fagkompetanse og lærlingerekuttering.

2. Forsvarsinvesteringer må også treffe håndverksleddet

En betydelig andel av investeringene i forsvarssektoren vil knytte seg til bygg og eiendom. For å sikre nasjonal gjennomføringsevne bør:

- vedlikehold og rehabilitering prioriteres parallelt med nybygg
- anskaffelsesmodeller utformes slik at små og mellomstore håndverksbedrifter kan delta
- krav til faglært arbeidskraft og lærlinger tydeliggjøres i kontrakter

Totalforsvaret forutsetter tilgjengelig og kompetent håndverkskapasitet i hele landet både i etablering, drift, vedlikehold og oppgradering av kritisk infrastruktur.

3. Sikkerhet, seriøsitet og beredskap

Opptappingen av forsvaret gir også et tydelig sikkerhetspolitisk argument for å styrke innsatsen mot arbeidslivskriminalitet og useriøse aktører i bygg- og håndverksmarkedet.

Økt bruk av norskbaserte, faglærte miljøer reduserer sårbarhet og styrker beredskapen. Dette må sees i sammenheng med:

- styrket innsats mot økonomisk kriminalitet
- autorisasjon/profesjonsbeskyttelse i utvalgte fag
- tydeligere seriøsitetskrav i offentlige anskaffelser

En robust og kompetent bygghåndverkssektor er en del av landets samlede beredskap. Totalforsvaret forutsetter ikke bare materiell og personell, men også nasjonal kapasitet til å bygge, vedlikeholde og sikre kritisk infrastruktur.

Barne- og familiedepartementets område

Kirkebevaring, kulturarv og håndverkskompetanse

Regjeringen har etablert Kirkebevaringsfondet som et viktig virkemiddel for å sikre bevaring av landets kirker og kulturhistoriske bygg. Dette er et historisk løft – men det forutsetter at det finnes tilstrekkelig håndverkskompetanse og bærekraftige rammevilkår i det utførende leddet.

Bygghåndverk Norge vil understreke at tilgangen på kvalifiserte håndverksbedrifter med antikvarisk kompetanse er en kritisk forutsetning for at fondet skal lykkes.

1. Forutsigbare og balanserte konkurransevilkår

Erfaringer fra medlemsbedrifter viser at dagens anskaffelses- og kontraktspraksis ofte skaper:

- uklare ansvarsforhold
- uforutsigbar risikooverføring
- manglende beslutningsmyndighet i gjennomføringsfasen
- utilstrekkelig kompetanse på bestillersiden

Dette bidrar til at seriøse håndverksbedrifter vegrer seg for å delta i prosjekter innen restaurering og antikvariske arbeider.

Bygghåndverk Norge ber derfor om:

- Et initiativ til samarbeid mellom oppdragsgiver- og leverandørsiden for å utvikle anbefalte konkurranse- og kontraktsvilkår for restaurerings- og antikvariske prosjekter
- Tydeligere rammer for ansvar, beslutningsmyndighet og risikofordeling
- Klare krav til dokumentert fagkompetanse hos utførende

Vi har allerede invitert Riksantikvaren, Kirkebevaringsfondet, KA, KS og Statsbygg til samarbeid om dette.

2. Kompetanse og rekruttering i antikvariske fag

Restaurering av kirker og verneverdige bygg krever særskilt fagkompetanse innen:

- mur- og kalkarbeid
- tradisjonell maling og overflatebehandling
- tre- og konstruksjonshåndverk
- spesialmaterialer og tradisjonelle teknikker

Det er økende mangel på denne kompetansen. Samtidig vil konkurransen om arbeidskraften tilta i årene fremover.

Bygghåndverk Norge ber om:

- At midler fra Kirkebevaringsfondet også sees i sammenheng med kompetanseoppbygging
- At det stilles tydelige lærlingekrav i prosjektene
- At prosjektene organiseres slik at små og mellomstore fagbedrifter faktisk kan delta

3. Samarbeid med bransjen

For å lykkes med kirkebevaringsløftet må staten samarbeide tett med den delen av næringen som faktisk utfører arbeidene.

Bygghåndverk Norge signaliserer vilje til å:

- bidra faglig i utviklingen av anbefalte kontraktsvilkår
- stille med bransjekompetanse i pilotprosjekter
- delta i utviklingen av kompetansetiltak

Ansvar for regelverk og myndighetsutøvelse må fortsatt ligge hos staten, men gjennomføringsevne forutsetter aktiv involvering av bransjen.

Samlet vurdering

Kirkebevaringsfondet representerer en historisk mulighet til å styrke både kulturarven og håndverksfagene. Men uten forutsigbare konkurranseregler, tydelige kompetansekrav og reell involvering av håndverksbedrifter risikerer vi at midlene ikke gir ønsket effekt – og at verdifull kompetanse går tapt.

Dette handler ikke bare om bevaring av bygg, men om bevaring av fag.

Bygghåndverket er en del av løsningen

Foto: Byggmesteren, Christopher Kunøe

Regjeringen har tydelige mål for boligbygging, sysselsetting, klima og seriositet i arbeidslivet. Disse målene forutsetter en levedyktig byggenæring med tilgjengelig kapasitet.

Bygghåndverket er avgjørende for å nå målene om flere boliger, arbeid til flere, lavere energibruk og et seriøst arbeidsliv.

Men kapasiteten bygges nå ned.

Våre medlemsbedrifter gir et tydelig budskap: tiltak som skaper arbeid raskt, er nødvendig for å bevare kompetansen som trengs når etterspørselen igjen øker.

Bygghåndverket er en del av løsningen på regjeringens hovedmål om boligbygging, sysselsetting, klimaomstilling og beredskap. Men kapasiteten kan ikke gjenoppbygges over natten. Derfor må tiltakene komme nå.

Bygghåndverk Norge bidrar gjerne i videre dialog om innretningen, og bidrar gjerne med ytterligere dokumentasjon eller utdyping av forslagene, og stiller til møte ved behov.

Om Bygghåndverk Norge

Bygghåndverk Norge (BHN) er en frittstående bransje- og arbeidsgiverorganisasjon som representerer 1200 små, mellomstore og store bedrifter med 15.000 ansatte og en samlet omsetning på 35 milliarder kroner.

BHN ble stiftet i 2022 av Byggmesterforbundet og Malermestrenes Landsforening (MLF) som en frittstående organisasjon, en tydelig stemme og samlende kraft for alle bygghåndverksfagene. I 2024 tilsluttet Norske Murmestres Landsforening (NML) seg til BHN.

BHN arbeider blant annet for et seriøst arbeidsliv, like konkurransevilkår, rekruttering, byggkvalitet og kompetanseheving til våre bransjer.

Kontakt

Fagsjef
Anders Røberg-Larsen
Tlf. 41 46 41 46
arl@byggghandverknorge.no

Bygghåndverk Norge | Sørkedalsveien 9D, 0369 Oslo | www.byggghandverknorge.no

